

Podmínky vzdělávání 2 letých dětí v mateřské škole

Každé dvouleté dítě je jiné

Vývojové období dítěte zahrnující 2. a 3. rok bývá označováno jako rané dětství (Průcha, Walterová, Mareš, 2003). Jedná se o sice krátké, ale o to významnější období v životě dítěte, ve kterém dochází nejen k intenzivnímu rozvoji řeči, ale také k osamostatňování. Dalším charakteristickým jevem je rozvoj motorických dovedností, konkrétně zdokonalování pohybových aktivit a touha po poznání, objevování, manipulaci a experimentaci s předměty.

Dominantní a nezastupitelnou úlohu má v tomto období stále rodinná výchova, ale tak jako některé tříleté nebo čtyřleté dítě ještě není zralé pro vstup do mateřské školy a může mít velké problémy s adaptací, tak mnohé dvouleté dítě je naopak schopné bez problémů a s radostí navštěvovat mateřskou školu či jiné zařízení pro děti mladší tří let. Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu (RVP PV, 2004) a zajistit dítěti podnětné prostředí k jeho rozvoji a aktivnímu učení. Podnětů by nemělo být ani málo, ani mnoho, učitelky mateřských škol by se měly zamýšlet nad optimální nabídkou různorodých a přiměřených podnětů.

Významným charakteristickým znakem raného dětství je utváření osobnosti dítěte (Opravilová, 2011). Sociální život dítěte začíná doma, zde vzniká také významná pevná vazba mezi dítětem a hlavní osobou, která o dítě většinu času pečuje, nejčastěji se jedná o vazbu mezi matkou a dítětem. Čím je dítě mladší, tím více času tráví doma nebo v nejbližším okolí. Doma má blízké osoby, které má rádo, doma má své věci, hračky. Je to místo, kde se cítí dobře, bezpečně a kde realizuje většinu svých aktivit, kde si hraje. Rodina a domov mají rozhodující vliv na psychický vývoj dítěte nejenom pro dítě dvouleté, ale i pro dítě tříleté, čtyřleté atd. Tak jako učitelky mateřských škol respektují vývojové a individuální rozdíly mezi tříletými a šestiletými dětmi, tak by respektovaly potřeby a zájmy dvouletých dětí.

Podmínky vzdělávání dvouletých dětí v mateřských školách

Předškolní vzdělávání má vhodně doplňovat rodinnou výchovu a smysluplně obohacovat denní program dítěte a zároveň mu poskytovat dle jeho potřeb odbornou péči. Při podpoře a rozšíření institucionální péče o děti mladší tří let by se pedagogové měli zamýšlet nad možnými riziky a vyvarovat se např. preferování zájmů dospělých nad zájmy dvouletého dítěte, nebezpečí přetěžování a manipulace.

Přetrvávající názory české společnosti, že matku dítěte do tří let nikdo nenahradí, že matka, která umístí své dvouleté dítě do instituce, a tím upřednostní své osobní zájmy nad zájmy dítěte, je špatnou matkou, jsou předsudky, na což poukazuje např. publikace Klíč k jeslím (2007) nebo Péče o nejmenší,

Boření mýtů (2013). Výzkumně nebyl prokázán škodlivý či negativní vliv zařízení pro denní péči dětí do tří let. V současné době nejsou známa ani žádná výzkumná šetření, která by např. prokázala, že děti tříleté se adaptují na prostředí mateřské školy lépe než děti dvouleté (Saxonberg, Hašková, Mudrák, 2013).

Rozdělení výchovy dětí v České republice do tří let a od tří let je z hlediska současného pojetí předškolního vzdělávání (ISCED 0) do jisté míry zavádějící, neboť pojetí rané péče a vzdělávání v ECEC OECD (Network on Early Childhood Education and Care) je od 0 do 6 let a v některých zemích (Anglie, Švédsko, Norsko, Nový Zéland atd.) existují vzdělávací programy a standardy nejenom pro děti dvouleté, ale i děti mladší (Syslová, Borkovcová, Průcha, 2014).

O výchově a vzdělávání dvouletých dětí lze dohledat informace i v naší literatuře. Mnohé paní učitelky si zajisté vzpomenou na Metodiku výchovné práce v jeslích a mateřských školách (1986). Z hlediska historického vývoje v naší zemi je vhodné si připomenout, že např. v roce 1960 byla institucionální předškolní výchova realizována dle zákona v mateřských školách a v jeslích, které byly řízeny resortem zdravotnictví. Zákon o školských zařízeních z roku 1978 zahrnoval mezi předškolní instituce vedle mateřských škol a jeslí i společná zařízení jeslí a mateřských škol atd.

V současné době může být institucionální péče pro některé děti již od dvou let jejich věku naopak velmi přínosná a pro jejich další vývoj velmi podnětná, a to z důvodu kompenzování případných nedostatků v rodinném prostředí, kdy se může jednat o málo podnětné rodinné prostředí (např. způsobené nezaměstnaností rodičů, neúplnou rodinou, nízkým socioekonomickým statusem rodiny, nevhodným výchovným stylem). Zařazení dětí mladších tří let do instituce může rodičům poskytnout realistický náhled na vývoj jejich dítěte a nepřeceňování jeho dovedností. Neboť i příliš podnětné rodinné prostředí může být pro dítě do značné míry náročné a stresující. V některých rodinách se dítě stává nástrojem plnění snů a tužeb jeho rodičů. Rodiče mají občas představu, že by jejich dítě mělo dosáhnout toho, čeho oni sami nikdy nedosáhli. Zde například hrozí nebezpečí velmi rané specializace dítěte například v oblasti sportu, kdy rodiče přihlásí dítě do sportovního oddílu nebo do zájmového kroužku (zájmové kroužky jsou různými soukromými agenturami nabízeny i pro děti od 6 měsíců, např. angličtina pro kojence).

Celé období předškolního věku bývá označováno za kritické období pro rozvoj prosociálního chování a je velmi důležitým obdobím ve vývoji každého dítěte. Předškolní období je možné chápat v nejširším pojetí jako období dítěte od narození do nástupu do školy a rané dětství jako významnou etapu tohoto období, kdy se dítě osamostatňuje, odpoutává se od rodiny a prostřednictvím vrstevnické skupiny si uvědomuje vlastní osobnost. Právem se říká, že přirozené sociální prostředí vrstevníků činí mateřskou školu v současné době nenahraditelnou, což lze aplikovat i na dvouleté děti. Kvalitní předškolní vzdělávání dítě rozvíjí, motivuje, podporuje, čímž mu usnadňuje jeho socializaci v dalším životě a vytváří optimální předpoklady pro další vzdělávací cestu.

V současné době, kdy jsou mateřské školy naplněné až do počtu 28 dětí, tak ředitelky mateřské školy nepřijímají děti mladší tří let. Bylo by to možné, pokud se počet dětí ve třídě sníží. Při vysokém počtu dětí ve třídě nemohou být přijímány děti, které ještě nejsou dostatečně samostatné a které potřebují soustavnou pomoc dospělé osoby.

Pokud by došlo k posunutí dolní věkové hranice a do mateřských škol by nastupovaly i děti dvouleté, tak by mateřské školy musely upravit podmínky ve třídách tak, aby bylo možné respektovat vývojová specifika těchto dětí, které ještě nemusí být dostatečně samostatné a mnohdy potřebují nejenom soustavnější pomoc dospělých osob, ale též zvýšenou potřebu individualizované péče. Mateřská škola v tomto případě musí počítat s úpravou prostředí v mateřské škole, tak aby bylo možné zajistit některé potřeby dětí, např. dovybavením přebalovacím pultem, nejlépe v umývárně, a úpravou umýváren přidáním dětských umyvadel a stupínku před umyvadly, úpravou dětských toalet, tak, aby děti bez problému na tato zařízení dosáhly, nákupem nočníků. Pokud je dítě z rodiny zvyklé na používání nočníku, tak by mateřská škola měla být schopna podmínky takto upravit a postupně ve spolupráci s rodinou vést dítě k používání toalety. Aby nedocházelo k navýšení nákladů mateřské školy v souvislosti se zajištěním hygieny dítěte, měla by se ředitelka mateřské školy domluvit s rodiči,

že pokud dítě používá jednorázové pleny, tak je rodiče dítěti připraví, stejně jako náhradní oblečení v případě nutnosti převléknutí. Pokud je mateřská škola vybavena sprchovým koutem, může být třída dvouletých dětí umístěna právě v jeho blízkosti, avšak pokud sprchový kout mateřská škola nemá, bylo by možné např. jedno umyvadlo opatřit sprchovou hadicí. Úprava podmínek bude záležet na konkrétním prostředí dané mateřské školy. Pro zajištění zvýšených nároků na hygienu, převlékání a případné přebalování dvouletých dětí by byla nezbytně nutná pomoc nepedagogického pracovníka.

Při úvahách zřízení třídy pro dvouleté děti je potřeba respektovat jejich zvýšenou potřebu spánku a zajistit tak klidný prostor pro odpolední odpočinek a zároveň upravit i denní režim. Je potřeba počítat s delším časovým prostorem nejenom pro odpočinek, ale například i pro stravování a sebeobsahu, například při oblékání a svlékání dětí. S ohledem na výše uvedená specifika by se maximální počet přijatých dětí ve třídě dvou až tříletých dětí měl pohybovat maximálně do počtu 15 dětí za podmínky souběžného působení dvou pedagogů.

V návrhu MŠMT (2010)^[1] ohledně zařazování dvouletých dětí do mateřských škol je uvažováno, že v případě zařazení dvouletého dítěte do „běžné třídy“ mateřské školy by bylo nutno snížit počet dětí na 22, počet dětí by se snižoval vždy při zařazení jednoho dvouletého dítěte o 2 děti. „*V případě zlepšení ekonomické situace státu do budoucna se navrhuje možnost snížení věkové hranice dětí v mateřských školách a s tím související změna podmínek výchovy a vzdělávání dětí mladších tří let*“. V současné době je vyhláškou stanoven počet 24 dětí na třídu, avšak většina mateřských škol využívá tzv. výjimku, kdy je možné navýšení kapacity až na 28 dětí. Za těchto podmínek samozřejmě není možné uvažovat o zařazování dvouletých dětí do mateřských škol. Úvahy o zařazování dvouletých dětí do mateřských škol lze realizovat v případě celkového poklesu dětí v mateřských školách, který lze v dohledném horizontu očekávat a na některých menších mateřských školách, především na vesnicích, se již začíná postupně projevovat.

Literatura

[1] *Analýza podmínek a možností zařazení dětí od dvou let věku do mateřských škol a vyhodnocení dalšího řešení rozšíření péče o děti do tří let.* Dostupné na: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Analyza-podminek-a-moznosti-deti.pdf>

BĚLINOVÁ, L. a kol. *Metodika výchovné práce v jeslích a mateřských školách.* Praha: SPN, 1986.

Hašková, H. Saxonberg, S., Mudrák, J. *Péče o nejmenší. Boření mýtů.* Praha: Slon. 2012.

KOŤÁTKOVÁ, S.. *Dítě a mateřská škola.* Praha: Grada, 2008.

KROPÁČKOVÁ, J.. *Dvouleté děti v mateřské škole – problém, či nutnost? Poradce ředitelky mateřské školy.* 2011, I., 4., s. 18-19. ISSN 1804-9745.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: VÚP, 2004.

OPRAVILOVÁ, E. *Výchova dítěte do 3 let – institucionální péče.* In: SYSLOVÁ, Z. ed. *Školní vzdělávací programy a evaluace v mateřské škole.* [CD ROM]. Praha: Verlag Dashofer, 2011. ISSN 1802-4130.

Prorodinný balíček. Dostupné na: <https://www.mpsv.cz/cs/5888>.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.. *Pedagogický slovník.* Praha: Portál 2003.

SYSLOVÁ, Z. BORKOVCOVÁ, I., PRŮCHA, J.. *Vzdělávání a péče v raném věku. Komparace české a zahraniční situace.* Wolters Kluwers, 2014.

VÁGNEROVÁ, M.. *Vývojová psychologie.* Praha: Portál, 2000.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Autorka článku PhDr. Jana Kropáčková PhDr.

Zdroj článku <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/p/20401/SPECIFIKA-PRACE-S-DVOULETYMI-DETMI-V-MATERSKE-SKOLE---2-DIL.html>